

צימר ביצהר, חדר בריחה בשילה: אי אפשר לטוס, אז הישראלים נופשים בגדה

בצל הקורונה, ישראלים רבים מצאו יעד חדש לחופשה — ההתנחלויות והמאחזים בשטחים

מירב מורן, צילומים: דניאל צ'צ'יק 11:42 27.08.2020

חופשת הקיץ השנתית של אורית רבין תוכננה זמן רב מראש: בתה הבכורה, שעומדת לפני גיוס, קנתה כרטיס להופעה של להקת רוק באירופה, והמשפחה היתה אמורה להצטרף אליה לטיול חגיגי לציון סיום התיכון. כשפרצה הקורונה עוד קיוו שעד הקיץ הדברים יסתדרו, אבל כשהחל הגל השני והיה ברור שאירופה מתרחקת, רוב יעדי החופשה בישראל כבר היו תפוסים. "אז הרחבנו קצת את החיפוש ונפלנו על צימר בעדי עד", אומרת רבין. "אחרי שבעלת הבית הזהירה בטלפון 'תביאו סוודר, קריר בלילה', ידעתי שהולכים על זה. כתל אביבית מלידה, אין דבר יותר מפתה מסוודר באוגוסט", היא צוחקת. בני הזוג, שניהם הייטקיסטים, לקחו את שלוש בנותיהם המתבגרות, והמשפחה מרמת אביב יצאה לנופש של כמה ימים במאחז על אחת הגבעות בלב הגדה המערבית.

"ארץ התנ"ך" (כפי שהאזור משווק בחו"ל) מושכת באופן מסורתי צליינים נוצרים מאירופה, אוונגליסטים מארה"ב, חובבי היסטוריה מהמזרח הרחוק וכן יהודים מכל העולם. תיירות מאורגנת מהסוג הזה, שפקדה בשנים האחרונות את השטחים, לא הגיעה השנה בשל הקורונה, והאטרקציות באזור חטפו מכה.

אבל לא כולם נפגעו. למעשה, הצימרים הפרטיים באזור מדווחים על תפוסה של כמעט מאה אחוז. בעליו של צימר בהתנחלות יצהר, למשל, סגר את יומן האורחים שלו עד סוכות רק מפרסום בפייסבוק. כך גם מורה הדרך חזקי בצלאל, תושב ההתנחלות טלמון, שמוביל משפחות בטיולי טבע. לדבריו, מעולם לא היה לו קיץ חזק כמו זה.

"בדרך כלל התארגנו לי שניים או שלושה טיולים בחודש", אומר בצלאל, "ועכשיו אני מוציא טיולים פעמיים בשבוע לפחות. השנה הקהל מורכב מישראלים שגרים בין הוד השרון לראשון לציון. בשנים האחרונות הם נסעו לאירופה, אבל עכשיו אין ברירה, אז הם מחפשים את הפינוק פה. רוצים טיולי ליל ירח, מעיינות ויקבים. לפעמים נשארים לישון בצימרים, ולפעמים חוזרים הביתה בערב. אני קרוב, בתוך חצי שעה-שעה נסיעה מגוש דן הם בין הרים ירוקים, מעיינות צלולים, אוויר יבש וקריר — ובלי לעמוד שעות בכבישים בדרך לגולן ולגליל".

שולי הכבישים בשטחי C מספרים את סיפורה של התיירות הצומחת. שלט פיראטי באחד הצמתים מפנה את המבקרים ל"בוץ בהר" — סטודיו וגלריה לקרמיקה על אחת הגבעות שממזרח לאיתמר. שלט אחר מראה את הדרך ל"שירת העשבים" — מאפייה ביתית המגישה גם ארוחות משפחתיות בהזמנה מראש. ויש גם "קפה אחותי", "המתקנים של הילה", "המעשנה של נפתלי", "חומס הכפר"

(הכפר הוא כפר תפוח) ו"בורגר תפוח", שבצומת תפוח. על מעגל התנועה שבמרכז הצומת הוקם שלט התיירות "איי לב שומרון", כולל פסל הלב האדום. לחובבי הז'אנר יש אפילו בית בד שיתופי — סככה עם ציוד והוראות הפעלה למי שרוצה לבוא עם זיתיו ולסחוט שמן. בקדומים נפתח מרכז ספורט אתגרי עם מסלולי קרטינג וקירות טיפוס, מטווח פיינטבול ושיעורי רכיבה על סוסים, ובשילה פועלים חדרי בריחה שבהם המבקרים נדרשים לפצח חידות בארומה מקומית: שוד ארכיאולוגי, סוד הפקת יין וגם איש זדון שמתכוון לשבש את עבודת הקטורת בבית המקדש.

איש לא מתפלא שמשפחות מגיעות לנפוש כאן בהמוניהן. המדינה קטנה, אתרי הנופש מפוצצים, כולם מרגישים קלאוסטרופוביה — וזה עוד לפני שחופשה בחו"ל הפכה לבלתי אפשרית. הרי אפילו כשמדובר בשלום עם איחוד האמירויות, ישראלים מתעניינים קודם כל במחירי המלונות, אז למה בעצם לא לנפוש בשטחים? יש מספיק ישראלים ימניים, יש בורגנות דתית — שאנשיה מוכנים להשקיע 150 שקל בבקבוק מיקב פסגות ו-200 שקל בחריץ גבינה מחוות גבעות עולם — ויש גם רבים שפשוט לא אכפת להם. פלסטינים? כיבוש? תיירות בהתנחלויות היא עסקה משתלמת מאוד, או "מפנקת מאוד", בלשון התיירים.

בקצה הנוף יש כפר

ניקח לדוגמה את מאחז חוות יאיר — מקבץ בתים על גבעה, שמבקשים להיחשב חלק מהתנחלות נופים הסמוכה. הצימרים בנויים כבקתות עץ מרווחות מאוד, עם מרפסות ענק המשקיפות אל ואדי ירוק מכוסה יער ארץ ישראלי של אלון ואלה. האוויר צלול, השקט גמור, הפרטיות מלאה. לחלק מהצימרים צמודה בריכה שמשקיפה אל אותו ואדי. בסמוך מפכפכות "בריכות גידי" — ארבעה מעיינות מלאכותיים שהמים הזורמים בהם מטוהרים בכלור. המעיינות מוקפים יער טבעי, ולידם ציוד פיקניק ומנגל מתוחזק.

ניר ברבן ונחמה שכטר-ברבן מחיפה מתארחים כאן עם בתם הפעוטה. שניהם בוגרי הטכניון, הוא מהנדס בניין, והיא אדריכלית נוף. "החברות שלי שמעו לאן אני נוסעת לחופשה וצחקו עליי", אומרת שכטר-ברבן. "חלק מהן חטפו חלסטרה. אמרו לי, 'קחי דרכון', 'את נותנת יד לכיבוש' וכאלה. לשמחתי, החוויה נעימה אף יותר מכפי שציפיתי. אחזור לצימר כזה בשמחה וגם אמליץ לחברים. המחשבות עולות כשיושבים במרפסת ומסתכלים על הנוף עוצר הנשימה, ובקצה הנוף יש כפר. העניין הוא שמכניסים לך את האידיאולוגיה לכל מקום. באחד מערבי החופשה יצאנו לדייט רומנטי ביקב טורא בהתנחלות רחלים. איך שאנחנו מגיעים, המארחת מציגה לנו את היינות, מסבירה על תהליך הייצור — סבבה. אבל אז היא ממשיכה במעשה הסבתא שהיתה בשואה ונטיעת הכרמים שלהם שמיישבים את הארץ. עזבו אותי, תנו לשתות יין. אני ימנית בדעותי, הדיבורים האלה מתישים. שחררו."

בנופים נפתחו צימרים פחות ציוריים ויותר מאובזרים, הכוללים גם מרחבים לפעילות ספורטיבית קבוצתית. שלוש אחיות ירושלמיות שבאו עם הילדים — ובלי הבעלים — מסבירות שיש שם כל מה שצריך כדי לבלות יחד: "מטבח גדול, ג'קוזי, בריכה, מקום להתפרק קצת ולעשות ספורט והרבה שקט". לדידן של התיכוניםטיות שאיתן, "אין הבדל בין המקום הזה לבין ירושלים".

בדומה להן אייר, בת 13, לא ממש מזהה הבדל בין ביתה במזכרת בתיה לבין כפר אדומים, ההתנחלות שממנה יצאה עם משפחתה לטיול ג'יפים. על הקו הירוק היא מעולם לא שמעה, ואם היא

מצליחה לחשוב על הבדל כלשהו, הרי הוא ש"בכפר אדומים נלחמו על הארץ, וחיים באזור עם יותר ערבים". גם בנותיה של אורית רבין לא זיהו כל מורכבות ביעד החופשה המשפחתי. "עבורן זה לא אישיו", היא אומרת. "היה יותר מסובך להסביר למה יש שני כיורים במטבח ומדוע יש כלים נפרדים לחלב ובשר במטבחון של הצימר".

חמשת ילדיה של חני פרידמן שמעו לראשונה את המונחים שטח A, B ו-C בדרכם מבני ברק לחופשה. כעת הם משתוללים בבריכה בצימר באלון מורה, אחרי שרכבו על סוסים באיתמר. פרידמן, עובדת מערכת החינוך בפתח תקוה, מסבירה: "בציונות הדתית אידיאליסטים נורא. הם עמוק בשיח על שטחים — שלנו ולא שלנו. אצלנו, בקהילה החרדית, הנושא לא עולה".

גם עמרי אבן מקיבוץ בארי הסביר כמה דברים לילדיו כשיצאו לטייל בין מעיינות בשומרון. "אמרתי להם שנעבור מחסום ונראה כלי רכב עם לוחיות רישוי בצבעים אחרים", הוא אומר. "כמשפחה חובבת טבע, אנחנו תמיד מחפשים פינות ש'אנשי הבוקסות' (כינוי גנאי למטיילים עם ציוד מוזיקה מרעיש) לא גילו עדיין, ובשומרון נותרו כמה פינות חמד כאלה. אני לא שמאלני מאוד, אבל בטח שלא ימני. בכל מקרה, לדעתי הקונפליקט הפוליטי והבילוי במרחב הפתוח הם שני עניינים שלא צריך לערבב ביניהם. הטבע לא שייך לאף אחד, הוא של כולם".

למדנו מהקולגות בגולן

תנופת התיירות מורגשת בכל המועצות האזוריות בגדה. בכולן יש מחלקות תיירות שמעודדות את העסקים המבצבצים כפטריות אחר גשם — ומשווקות אותם לקהל הישראלי. חלוצת הענף היא מועצת גוש עציון, שמתויגת כפחות מעוררת מחלוקת. במועצת מטה בנימין, הבאה בתור מבחינת הפעילות התיירותית, ספרו בשנה שעברה יותר מ-900 אלף מבקרים, רק מחציתם מחו"ל.

הפעילות הצומחת גם דוחפת יישובים להקים מחלקות תיירות עצמאיות. בהתנחלות בית אל, למשל, מונתה לאחרונה רכזת תיירות בחצי משרה. "אני יכול לשפוך סיסמאות על נופי מורשת קדומים וארץ אבות", אומר יוסי דגן, יו"ר המועצה האזורית שומרון. "אבל כדי לזהות מגמה צריך ללכת אחרי הכסף. אם תושבים מוכנים להמר על ההון הפרטי שלהם ולהשקיע בעסקי תיירות, סימן שמשו קורה". דגן מעריך ש-15% מתושבי המועצה כבר מתפרנסים מתיירות, ומאמין שבתוך עשור שיעור זה יוכפל.

פיצול הענף לאזורים גיאוגרפיים, שנבע משיקולים טכניים, התברר כמהלך אסטרטגי שתרם לדימוי המקום. "מיהודה ושומרון הפכנו ל'מטה בנימין'", אומר משה רונצקי, ראש אגף התיירות במטה בנימין. "זה הקל על קהל תיירותי שהפוליטיקה היא חסם בשבילו ועזר מבחינה שיווקית". במועצה שלו — שרק בה פועלים יותר מ-80 צימרים ורשומים 70 מורי דרך — חלה השנה קפיצה של עשרות אחוזים בטיולי משפחות בהשוואה לשנים קודמות. בין היתר יזמה המועצה טיולים משותפים במכוניות פרטיות, שבהם משתתפים מאות אנשים בכל שבוע.

רונצקי מספר שבתחום המועצה שלו יש כיום יותר מ-200 עסקים שמתקיימים מתיירות — מקליניקות לטיפולים אלטרנטיביים, דרך אמנים שמציעים סדנאות יצירה, עסקי השכרת אופניים וטרקטורונים וכמובן — יקבים, צימרים ומסעדות. "עסקים שמתאימים לתיירות משפחות ולזוגות הרוויחו השנה

בגדול, בגלל השינוי בתמהיל המבקרים", הוא אומר. "עסקים שסמכו רק על תיירות אוטובוסים צריכים להמציא את עצמם מחדש".

כך קרה למסעדה שנבנתה מעל היקב באלון מורה — אקווריום זכוכית הצופה על כרמים שדגל ישראל מתנוסס בתלמיהם. עד כה המקום אירח בעיקר קבוצות תיירים שהגיעו באוטובוסים בדרכן לאתר הארכיאולוגי על הר גריזים. הבעלים התכוון לנצל את ההפוגה בתיירות לצורך שיפוצים, אבל אז גילה קהל חדש: משפחות בטיולי טבע וחבורות של אופנוענים בני ארבעים פלוס, שמגיעים לאזור ומחפשים מקום לאכול, בעיקר בסופי השבוע. כך יצא שהוא ממשיך לפעול גם בעת המשבר. "אני נותן שירות לתושבי רעננה, שבגלל הקורונה לא יכולים השנה להגיע לטוסקנה", הוא אומר.

פוטנציאל התיירים החדשים קרץ גם ליזמי ונטע כהן, עוד לא בני שלושים, המתגוררים עם שלושת ילדיהם בחוות גלעד. יזמי עבד במקבץ הצימרים בחוות יאיר, וקיבל תיאבון לעסקי האירוח. בני הזוג החליטו להשקיע קרוב למיליון שקל בהקמת שני צימרים משלהם על צלע ההר שמתחת לביתם, והקורונה האיצה את התוכנית, כי הם צופים שתגדיל את הביקוש. בימים אלה הם מסיימים להקים מבנה שמקיף בריכה גדולה ומצפים להתפרנס מאירוח. הם מתכננים להוסיף ליד הבריכה בר משקאות, שולחן ביליארד, שולחן פינג פונג ובעתיד גם סאונה עם נוף לבילוי חורף. שפת הבריכה תשמש למסיבות.

עסקי התיירות בשטחים פורחים גם בזכות הגבול האפור בין חקלאות לתיירות. דיר עזים ומחלבת גבינות הם גם מרכז מבקרים וחנוות עם מסעדה. אורווה ורפת מתפתחות בקלות למרכז טיולי רכיבה, ובשיפוץ קל, חממה הופכת לאולם אירועים ומשם למתחם צימרים. מדובר בתהליך דומה לזה שקורה בעשרות השנים האחרונות במושבים ובקיבוצים בתחומי הקו הירוק. בגדה, שם חוק התכנון הישראלי לא חל על הבנייה, יש גמישות יתרה במעבר מחקלאות לתיירות.

עירא רפפורט, למשל, שגידל במשך 25 השנים האחרונות גפנים ליין וזיתים, החליט השנה להתאים את שדותיו לענף הכלכלי המתפתח. במקום הכרם שהזדקן שתל תירס מתוק, שגדל במהירות ואפשר לזלול בשדה בלי בישול, וכן שיחי אוכמניות ופטל. הוא מזמין מבקרים להיכנס, לקטוף ולשלם לפי משקל, כפי שלימדו אותו הקולגות מרמת הגולן. עכשיו הוא מכשיר את השטח להקמה של מרכז מבקרים, בריכות שכשוך וריהוט לפיקניק. השיווק נעשה עד כה בווטסאפ בלבד, ובעונת האוכמניות שהסתיימה ביוני, היו יותר קוטפים מפירות. בתו מוריה, שמסייעת בקידום העסק המשפחתי, אומרת שרוב הקוטפים כאן הם עולים מחבר המדינות מאיראל, אשדוד ומודיעין, שנהנים "לשחזר את חוויות הילדות שלהם מקטיף בר ביערות אירופה".

ממתחם התיירות המתפתח של רפפורט אפשר להגיע בתוך דקות לאתר שילה הקדומה. על אם הדרך במעלה הכביש ניצבת עבודתו של יגאל תומרקין — "שובר יונים אטום". הפסל הובא לשילה לפני כ-40 שנה על ידי מפגינים משלום עכשיו, כביטוי להתנגדות לבנייה בשטחים. יצירתו של האמן שופצה לאחרונה — דווקא על ידי אנשי שילה. המועצה הוסיפה שלט המציג את תמונת האירוע ההיסטורי, שמתאר במלל את סיפורו של הפסל. לצדו הוצבו סוכות צל וספסלים מעוצבים המשקיפים על הנוף — עוד אטרקציה לתיירים.

תמונות נוספות בבילוג הצילום של הארץ